

TÓTH ILDIKÓ

Káptalan a déli határszélen

(A boszniai székeskáptalan területi hatóköre a XIV. század közepéig)

HITELESHELYEK ÉS TERÜLETI HATÓKÖRÖK

A XIII. század első évtizedeiben meginduló hiteleshelyi oklevélkiadás letéteményesei a székes- és társaskáptalanok, illetve a szerzetesrendi konventek voltak. Hiteleshelyi tevékenységük megindulása azonban nem egyidőben történt. 1210 körül először csak a tekintélyesebb magyar káptalanok (esztergomi, győri, budai, székesfehérvári káptalan), az 1220-as évektől azonban már a kisebb testületek, a bencés konventek és a szlavón káptalanok is megjelentek az oklevélkiadásban.¹

Tekintélyük korán megszilárdult. A XIII. század második felétől az általuk kiadott oklevél már önmagában bizonyító erejű volt, nem volt szükség tanúbizonyosságra vagy esküre. A hiteleshelyeket egyre többen keresték fel magánjogügyleteik (adásvétel, csere, zálog, adomány, végrendelet, birtokosztály) írásba foglalása végett, illetve hatósági megbízásoknak tettek eleget (pl. határjárás, idézés), melyeknek lefolyásáról az őket megbízó hatóságnak tettek jelentést.²

A feladatot ellátók köre kezdetben nem volt megszabva, így a XIII–XIV. század fordulóján székes- és társaskáptalanok, valamint szerzetesi konventek is folytattak hiteleshelyi tevékenységet, 1353 után azonban – egy törvényi szabályozást követően³ – csak a székeskáptalanok, egyes társaskáptalanok, a szerzetesrendek

¹ SZENTPÉTERY IMRE: Magyar oklevéltan. Bp. 1930. (a továbbiakban: SZENTPÉTERY 1930.) 122–123.; SOLYMOSI LÁSZLÓ: A bencés konventek hiteleshelyi oklevéladásának kezdetei. In: Mons Sacer. Pannonhalma 1000 éve I. Szerk. TAKÁCS IMRE. Bp. 1996. 481–482.

² SZENTPÉTERY 1930. 125–127., 131.

³ A kisebb létszámú szerzetesi konventek jobban befolyásolhatók, megbízhatatlanok voltak, ezért az 1351/3. tc. megtiltotta nekik, hogy birtokelidegenítésről oklevelet állítsanak ki, pecsétjeiktől pedig megvonta a közhitelűséget. A törvény gyakorlati alkalmazására 1353-ban került sor, mikor a király bekérte a hiteleshelyi pecsétet, és csak a megbízhatóknak adta vissza. BÓNIS GYÖRGY: A közhitelűség szervei Magyarországon és a magyar hiteleshelyi levéltárak. Levéltári Szemle 1964. (a továbbiakban: BÓNIS 1964.) 126.

közül pedig csupán a bencések, premonstreiek, stefaniták és johanniták nagyobb konventjei élhettek ezzel a joggal.⁴

Kezdetben a káptalanok és konventek területi illetékességét nem szabályozták,⁵ területi hatókörük nem követte sem a világi, sem az egyházi közigazgatási határokat, így működésüknek csak a fizikai korlátok (nehézközlekedés, rossz útviszonyok) és a szomszédos hiteleshelyek működése szabott korlátokat. Azonban a nagyobb személyzettel ellátott, a világiak előtt egyházi funkcióiknál fogva tekintélyesebb székeskáptalanok hiteleshelyi oklevéladása földrajzilag is kiterjedtebb volt, mint a kisebb társaskáptalanoké és szerzetesi konventeké. Lefedte az egész egyházmegyét, sőt gyakran túl is nyúlt azon. Két társaskáptalan viszont, a székesfehérvári Boldogasszony-, illetve a budai káptalan már az Árpád-korban a szokás folytán országos hatókörrel rendelkezett.⁶

Középkori szokásjogunk összefoglalója, Werbőczy István „Tripartitum”-a 1514-ben az országos hatáskörű káptalanok és konventek között sorolta fel a fehérvári, budai káptalanok és a fehérvári keresztes konvent⁷ mellett a boszniai káptalant is.⁸ A központi fekvésű, nagy hagyományokkal rendelkező hiteleshelyek

⁴ E. KOVÁCS PÉTER: Az egri káptalan hiteleshelyi és oklevéladó tevékenysége az Árpád-korban. *Archivum* 1990. 26–27. Hiteleshelyi tevékenységük egészen a XIX. század második feléig tartott, működésüknek a közjegyzői intézmény bevezetéséről szóló 1874/35. tc. vetett véget. BÓNIS 1964. 128.

⁵ Az 1298/13. és az 1351/12. tc. clóírta ugyan, hogy a káptalani embereket tanúbizonyosságra a legközelebbi káptalanból kell kivinni, de a törvényi szabályozás nem valósult meg a mindennapok szintjén. KOVACHICHMÁRTON GYÖRGY: *Supplementum ad vestigia comitorum apud Hungaros I.* Budae 1798. 114.; *Decreta Regni Hungariae 1301–1457.* Szerk. DÖRY FERENC, BÓNIS GYÖRGY, BÁCSKAI VERA. Bp. 1976. 138.

⁶ KOSZTA LÁSZLÓ: A pozsegi káptalan hiteleshelyi tevékenysége 1353-ig. *Századok* 1998. (a továbbiakban: KOSZTA 1998a) 21.; KOSZTA LÁSZLÓ: Írásbeliség a pécsi egyházmegyében 1353-ig. A hiteleshelyek. In: Hermann Egyed emlékkönyv. Szerk. SÜMEGI JÓZSEF, ZOMBORI ISTVÁN. Bp. 1998. (a továbbiakban: KOSZTA 1998b) 179.; KOSZTA LÁSZLÓ: A pécsi székeskáptalan hiteleshelyi tevékenysége (1214–1353). *Tanulmányok Pécs történetéből* 4. Pécs 1998. (a továbbiakban: KOSZTA 1998c) 79–95.

⁷ Árpád-kori hatókörére l. HUNYADI ZSOLT: A székesfehérvári johannita konvent hiteleshelyi tevékenysége az Árpád-korban. In: *Capitulum I.* *Tanulmányok a középkori magyar egyház történetéből.* Szerk. KOSZTA LÁSZLÓ. Szeged 1998. (a továbbiakban: *Capitulum I.*) 61.

⁸ Werbőczy István *Hármaskönyve.* Szerk. KOLOSVÁRI SÁNDOR, ÓVÁRI KELEMEN. Bp. 1897. 283. II. rész, 21. cím.; KOMJÁTHY MIKLÓS: A hiteleshelyek. *História* 1982/2. 29.

mellett némiképp kilóg a sorból a XIV–XV. század fordulóján – a törökkel kötött fegyverszünetek ellenére – határmenti villongásoknak leginkább kitett szerémségi részekén, a Valkó megyei Diakóváron⁹ székelő boszniai káptalan országos hatásköre. Nem véletlenül. Az 1498/12. tc. említi először a boszniai káptalan országos hatáskörét, melyet a budai káptalan mintájára kaptak kanonokjaik elszegényedése miatt.¹⁰ A döntést tehát égető szükség szülte. A boszniai káptalan azonban hiteleshelyi tevékenysége kezdetekor sem volt rózsásabb helyzetben, mint a Mohács előtti évtizedekben. Sőt, az igazi erőpróbát éppen ekkor kellett kiállnia.

MISSZIÓS PÜSPÖKSÉG A DÉLVIDÉKEN

A XII. század végétől a magyar állam hódító déli expanzív külpolitikája hatására a magyar egyház nagytömegű máshitű megtérítésének feladata elé került. A térítést missziós püspökségek felállításával oldották meg. Ezeknek feladata az adott terület vagy nép keresztény hitre térítése volt, megelőzve és megalapozva az állandó egyházszervezet majdani kiépítését. A fénykorát élő pápai hatalom nem csekély ösztönzésére a XIII. század második negyedében a magyar egyházszervezet égisze alatt egymás után állították fel a déli határvidék szomszédságában a missziós püspökségeket, így a szerémi és a kun püspökséget is.¹¹ Szintén e folyamatba tartozott a magyar segítséggel létrehozott boszniai egyházmegye felállítása.¹²

⁹ CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III., V. Bp. 1890–1913. (a továbbiakban: CSÁNKI) II. 281.

¹⁰ „*De capitulo Bosznensi statutum est: quod ex quo ejus canonici totaliter destructi esse dignoscuntur, pro reformatione illius ecclesiae (quae in honorem sancti Petri constructa est) habeant facultatem ubique per totum regnum, pro testimonio capitulari ambulare: adinstar capituli Budensis.*” Corpus Iuris Hungarici. Magyar Törvénytár. 1000–1526. évi törvénczykkek. Szerk. MÁRKUS DEZSŐ. Bp. 1899. 602–603. (1498/12. tc.)

¹¹ KOSZTALÁSZLÓ: Missziós püspökségek. In: Korai magyar történelmi lexikon. (IX–XIV. század). Főszerk. KRISTÓ GYULA, szerk. ENGEL PÁL, MAKK FERENC. Bp. 1994. (a továbbiakban: KMTL) 458–459.

¹² A nyugati kereszténységnek már korábban is voltak Boszniára vonatkozó igényei, térítés is folyt ezen a területen, de az elzárt hegyes vidék nem tette lehetővé a nyugati típusú kereszténység tartós megtelepedését. A XII. század folyamán Bizáncban feltűnt eretnek bogumilok az üldözések elől

1233. március 30-án XXII. János pápa Johannes Wildeshausen eretneküldöző domonkos szerzetest nevezte ki magyar Bosznia első püspökévé. A püspökség megerősítésére IV. Béla király öccse, Kálmán herceg 1237–39 között keresztes hadjáratot vezetett az érintett területre. 1238-ban a kun püspök szentelte fel az első magyar származású boszniai püspököt, Pósa domonkos rendi szerzetest. Az új püspök székesegyház építésébe kezdett Brdóban, a mai Szarajevo környékén. A Szent Péter tiszteletére alapított székeskáptalan szintén az ő működése alatt létesült, a püspökséget dotáló adományok nagy részéhez is ekkor jutottak.¹³

Az eretnekség elharapózása miatt azonban forró lett lábuk alatt a talaj, 1247-ben a püspök és káptalanja menekülésre kényszerült. Az 1250-es évektől ideiglenes jelleggel Kálmán hercegtől kapott birtokukra, a magyarországi Valkó megyei Diakóvárra tették székhelyüket, ugyanakkor joghatóságukat megtartották Boszniában, és az 1244. évi privilégium alapján kiterjesztették azt Valkó megyei birtokaikra is.¹⁴ A század második felében még időnként visszatértek Brdóba, de a XIII–XIV. század fordulójától végleg Diakóváron maradtak. A Bosznia feletti joghatóság a térítő domonkosok kezébe került, a boszniai püspökök pedig kivált-

---

Szerbiába és Boszniába menekültek, ezért a hatalomra törő pápaság clérkuzettnek látta az időt, hogy a Magyar Királyság katonai védőszárnyai alatt beavatkozzon Bosznia vallási viszonyaiba. L. a témáról bővebben HODINKA ANTAL: *Tanulmányok a bosnyák-djakovári püspökség történetéből*. Bp. 1898. (a továbbiakban: HODINKA 1898.); M. E. GAŠIĆ: *Brevis conspectus historicus dioecesium Bosniensis-Diacovensium et Sirmiensis*. Essekini 1944.; GYETVAI PÉTER: *Egyházi szervezés főleg az egykori déli magyar területeken és a bácskai Tisza mentén*. München 1987. (a továbbiakban: GYETVAI 1987.) 51–54.; ROKAY PÉTER: *Boszniai püspökség*. In: KMTL 124–125.

¹³ A püspökség korai időszakának jövedelmeiről az 1244. július 20-án kelt privilégium tartalmaz adatokat, amely megerősíti a püspökség összes addigi birtokait, amelyek Ozorában és Valkóban fekszenek. A jövedelmek ez alapján döntően négy jól elkülöníthető forrásból származtak. Az első forrás Kálmán szlavón herceg adománya, amely a valamikor 1235 és 1239 között kapott Valkó megyei Diakóvár és Belezna birtoktesteket foglalta magában. A második rész Ninoszlav bosnyák bán adománya, a harmadik – Hodinka Antal szerint – az 1234-es újraalapításakor kapott törzsvagyon, a negyedik forrás pedig a sói, ozorai és más zsupákbeli tized. A püspökség területe ugyanakkor megnőtt, hiszen a privilégium a Kálmán által korábban adományozott valkói birtokokon teljes lelki és világi joghatóságot adományozott nekik, csorbítva ezzel a pécsi püspökség jogait. HODINKA 1898. 6–8.

¹⁴ Az adomány valóságos kis megye volt Valkó megye délnyugati részén. A valkói birtokok pontos feltérképezésére l. CSÁNKI DEZSŐ: *Boszniai püspökség Magyarországon*. Századok 1893. 467–477.

ságukkal élve egyházmegyévé fejlesztették Valkó megyei birtokaikat, és ezzel sikerült a főpapság között maradniuk.¹⁵

ÚJ SZÉKESKÁPTALAN A PÉCSI EGYHÁZMEGYE TERÜLETÉN

Új székhelyén a káptalan már nem foglalkozott térítő feladatokkal, hanem az új körülményeknek megfelelően bekapcsolódott azon székes- és társaskáptalanok, valamint konventek sorába, melyek az írásbeliség iránt a XIII. századtól megnövekvő igények kielégítésére hiteleshelyi tevékenységet folytattak. Ezen tevékenységük ugyan már 1293-tól adatolható,¹⁶ okleveleik azonban csak 1300-tól maradtak fenn.¹⁷

Az egyetlen problémát az jelentette, hogy Boszniába nem tudtak visszatérni, ugyanakkor a pécsi egyházmegye területéből kiszakított magyarországi területük egy az egyben a boszniai püspökség magánbirtokát képezte. A hiteleshelyek a visszaélések elkerülése és a gyanú elhárítása érdekében saját ügyben ritkán állítottak ki oklevelet,¹⁸ így tevékenységük első pillanatától, a XIII–XIV. század fordulójától arra voltak kárhóztatva, hogy a hozzájuk legközelebb eső pécsi püspökség területeit próbálják hatókörükbe vonni. Ez egyedülálló a magyarországi székeskáptalanok hiteleshelyi gyakorlatában.

¹⁵ HODINKA 1898. 11.; GYETVAI 1987. 52.

¹⁶ A pécsi káptalan szeptember 29-i oklevele említi a boszniai káptalan nótáriusát, aki Szentmárgocs nembeli Tamás boszniai püspököt képviselte a hiteleshely előtt. M. KOSTRENCIĆ–T. SMIČIKLAS: *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae ac Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije I–XVII. Zagrabiae 1904–1981.* (a továbbiakban: Smič.) VII. 153–154.

¹⁷ István alországbíró 1300. április 30-i oklevele említi, hogy bemutatták az alországbíró előtti perben a boszniai káptalan idézőlevelét. Smič. VII. 379.; Az első eredetiben fennmaradt oklevelük 1303. augusztus 6-i keltezésű. Df. 289192. Anjou-kori Oklevéltár. *Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia I–V., VII–XI., XXIII.* Szerk. ALMÁSI TIBOR, BLAZOVICH LÁSZLÓ, GÉCZI LAJOS, KRISTÓ GYULA, PITI FERENC. Bp.–Szeged 1990–2000. (a továbbiakban: Anjou-okt.) I. 432. sz.; A hiteleshelyi oklevéladásban korszakhatárként értelmezhető 1353-ig 75 oklevelük maradt fenn.

¹⁸ SZENTPÉTERY 1930. 127.

A XIII. század utolsó évtizedében, mikor a boszniai káptalan megkezdte hiteleshelyi tevékenységét, közvetlen közelében, a pécsi egyházmegye területén már több káptalan és konvent folytatott hiteleshelyi tevékenységet. Elsőként a pécsi káptalan 1214-től, a jelentős székeskáptalanokkal (Veszprém, Esztergom, Győr, Várad) és a nagy királyi prépostságokkal (Székesfehérvár, Buda, Arad) egyidőben. Az Anjou-korra az írásbeliség és oktatás központjaként működő püspöki székhely az ország egyik legnagyobb káptalanjává nőtte ki magát, a Dél-Dunántúl legnagyobb, az ország egyik legforgalmasabb hiteleshelye lett belőle.¹⁹

A Dráván túli területeken az 1220-as években a pozsegaszentpéteri társaskáptalan kapcsolódott e tevékenységet folytatók sorába, bár rendszeres működésükre csak a XIII. század közepétől került sor, igazi lendületet munkájuk azonban az 1280-as évektől kapott.²⁰ A bencés konventek később léptek fel hiteleshelyi tevékenység végzésével, így a pécsváradi konvent első oklevele 1254-ből, a szekszárdi konventé 1279-ből való, bár ez utóbbi már a XIII. század elejétől részt vett ilyen jellegű feladatokban.²¹

E négy nagyobb jelentőségű hiteleshely mellett öt időlegesen működő, az uralkodó család kegyurasága alá tartozó szerzetesrendi konvent is tevékenykedett mint hiteleshely közvetlen környezetük számára,²² de az igazán jelentősek a pécsi székeskáptalan, a pozsegai társaskáptalan, illetve a pécsváradi és szekszárdi konvent voltak. A pécsi káptalannak, vagyis az egyházmegye székeskáptalanjának volt a legnagyobb hatóköre. Főleg Baranya megyére terjedt ki, de Zágráb, Körös, Verőce, Somogy, Bács, Bodrog megyei, továbbá szerémségi birtokok és birtokosok is előfordulnak okleveleiben. A pozsegaszentpéteri káptalan törzsterülete Pozsega megye volt, de Valkó, Somogy és Verőce megyék területén is tényke-

¹⁹ KOSZTA LÁSZLÓ: Hiteleshelyek a pécsi egyházmegyében 1353-ig. Baranya 1991. (a továbbiakban: KOSZTA 1991.) 57–58.; KOSZTA 1998c 79–95.

²⁰ KOSZTA 1991. 59–60.; KOSZTA 1998b 172.

²¹ KOSZTA 1991. 61–62.; KOSZTA 1998b 174–175.

²² Hiteleshelyi tevékenységet végzett a cikádori ciszterci kolostor 1270-től, a gotói vagy tisztességtőlgyi ciszterci monostor (egy oklevele maradt fenn 1282-ből), a dunaföldvári bencés apátság, amely nagyjából a boszniai káptalannal egyidőben jelentkezett hiteleshelyi tevékenység végzésével (1299-ből és 1303-ból maradt fenn oklevele) és végül két johannita konvent, az okuri Szt. Lőrinc egyház (az 1275 körüli évekből maradt fenn három oklevele), illetve a Pozsega megyei Pakrác (1250, illetve 1266 körül). KOSZTA 1991. 63–64.; KOSZTA 1998b 175–178.

dett. A pécsváradi konventnek főleg Baranya megye, kisebb részben Tolna,²³ a szekszárdi konventnek ezzel szemben Tolna, és kevésbé Baranya volt tevékenységi körzete.²⁴

A Dráva–Száva közének keleti részén, így a pécsi püspökséghez tartozó kelet-alkói részeken a szomszédos kalocsai érsekség bácsi, illetve a szerémi püspökség kői káptalanja is végzett hiteleshelyi feladatokat.²⁵

A XIV. század elején a boszniai káptalan személyében egy új hiteleshely jelent meg a pécsi egyházmegye területén. Egy hiteleshely tevékenységének fontos jellemzője hatóköre, vagyis egyrészt annak a területnek a nagysága, ahonnan ügyfelei érkeznek, másrészt az a terület, ahol külső hiteleshelyi munkát (határjárás, iktatás, vizsgálat, idézés) végez. A boszniai káptalan hiteleshelyi tevékenységének első két évtizedéből kevés adat maradt fent. Az 1310-es évvel bezárólag a káptalan egyetlen külső hiteleshelyi munkáját egy István alországbíró által elrendelt idézés jelenti a Valkó megyei Tolmány birtokot érintő ügyben,²⁶ a többi oklevele fele-fele részben valkói és pozsegi birtokátruházásokról szól.²⁷

Hasonló tendencia figyelhető meg az 1310-es években: itt is egyetlen külső hiteleshelyi munkával találkozunk. Az 1313. június 11-i keltezésű oklevél egy hatalmaskodási ügy kivizsgálását jelentette I. Károly királynak: valkói nemesek elmondása szerint ozoriási nemesek Garai István fia Kozol (dict.) Pál mester 23 faluját, továbbá házait és épületeit is felégették, javait elrabolták, s mindezt azzal tetézték, hogy Pál mester feleségére házát is rágyújtották.²⁸ A korszak többi okirata elzálogosításról, birtokosztályról, hitbér és jegyajándék kiadásról, illetve

²³ Árpád-kori hatókörére I. KŐFALVI TAMÁS: A pécsváradi konvent hiteleshelyi tevékenysége az Árpád-korban (1254–1301). In: *Capitulum* I. 147–148.

²⁴ SZAKÁLY FERENC: A szekszárdi konvent hiteleshelyi és oklevéladó működése 1526-ig. In: *Tanulmányok Tolna megye történetéből* I. Szekszárd 1968. 29.; KOSZTA 1991. 65–66.

²⁵ A bácsi káptalan törzsterülete az Árpád-korban Bács megye nyugati és Valkó keleti részét foglalta magában. PARLAGI MÁRTON: A bácsi káptalan hiteleshelyi tevékenysége az Árpád-korban. *Szeged* 1999. (kézirat) 40. Az Anjou-kor eleji előfordulásukra I. Anjou-oklt. I. 44–45., 360., 512. sz.

²⁶ Garai István mester királyi ember a boszniai káptalan hitese emberének jelenlétében megidézte Lampert fia Márkot a királyi jelenlét színe elé testvére, Lampert fia Rozboyd ellenében egy közöttük történt birtokosztályról szóló oklevél bemutatása végett. *Smič*. VII. 379.

²⁷ Dl. 1692., Dl. 86898., Df. 265823., Dl. 1758.

²⁸ Anjou-oklt. III. 537. sz.

pátens oklevelek átírásáról szól.²⁹ Egyben azért hasonlítanak: mindegyiket Valkó megyei birtokok ügyében adták ki, és a korábbiakhoz hasonlóan az oklevelekben fellelhető valkói birtokok többsége Diakóvár közvetlen közelében található.

Az 1320-as években mintegy ötszörösére nő a fennmaradt oklevelek száma. Főként a hitbér és jegyajándék, illetve leánynegyed kiadásáról, továbbá eltiltásról szóló iratok aránya ugrik meg az adásvételek kárára.³⁰ Ugyanakkor a külső hiteleshelyi vizsgálatról szóló adatok csupán egy-egy idézésről,³¹ vizsgálatról és iktatásról³² szólnak. Hatalmaskodás kivizsgálásáról tesz jelentést a királynak egy 1323. október 5. előtti oklevél: Domokos egykori nádor fiai, Vörös János és Mihály a király iránti hűtlenségüket Imre fia Pál Ireg, illetve Phile mester fiai Pál és Miklós Szentmárton nevű valkói birtokainak kifosztásával és lerombolásával tették. A birtokokon hat, illetve hét embert meg is öltek, és ezzel 1000 márka kárt okoztak.³³

Már az előző évtized végén kezdődik, de erőre éppen az 1320-as évekre kap az a tendencia, hogy a káptalan Valkó megye keleti részeiből is egyre többen felkeresik. Főleg a megye Duna menti, északkeleti részéből. A XIV. század második évtizedének végétől a délkeleti terjeszkedésre is vannak adatok. A káptalan Valkó megyei térfoglalása egyenesen következett abból, hogy a káptalan székhelye a püspökséggel együtt a Valkó megyei Diakóváron volt, a püspökség birtokai is a megye délnyugati területein feküdtek. A boszniai káptalan hiteleshelyi tevékenységének megindulásával a Dráván túli vidék hatáskörileg megoszlott. A boszniai káptalan valkói térhódításával a pozsegai káptalan kiszorult ezekről a területekről, ezzel szemben a nyugati területek felé fordulva Verőce megyére, illetve

²⁹ Smič. VIII. 265. és 281.; Anjoukori Okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I–VII. Szerk. NAGY IMRE, NAGY GYULA. Bp. 1878–1920. (a továbbiakban: AO) I. 486.; Smič. VIII. 581.; AO I. 534–535.

³⁰ Dl. 72267., Dl. 2170.; AO II. 85. és. 87–88.; Smič. IX. 153. és. 169–170.; AO II. 156–157.; Anjou-okt. IX. 347., 361. és 362. sz.; Dl. 72267.; AO II. 236–237.; Dl. 91206.; Anjou-okt. XI. 430. sz.; AO II. 333–335.; Dl. 2464., Dl. 86241.; AO II. 431.; Dl. 91249.

³¹ 1329. november 18-i oklevél szerint a Valkó megyei Bogdánfalván idézték meg Márton bán fia Miklóst Isyp fia János fia István ellenében. AO II. 477.

³² 1321. február 21-i jelentővel szól a valkói királyi várföld határjárásáról és iktatásáról Gyulcs comes fia János mester számára.

³³ Smič. IX. 159–162.

Körös megye keleti és középső területeire is kiterjesztette hatókörét. A pécsi káptalan ugyanekkor Pozsega megyéből szorult ki, Valkó megyei jelenléte is rohamosan csökkent, észak felé azonban új területeket tudott hatáskörébe vonni.³⁴

A boszniai káptalan térfoglalása azonban itt nem állt meg. Külső hiteleshelyi munka végzésére az 1330-as évek elején Szerém megyébe, a következő évtized elején Baranyába is eljutott. 1330. szeptember 12-én I. Károly parancsára Dénes fia István mestert akarták beiktatni a Szerém megyei Solt birtokrészébe, ez azonban ellentmondás miatt megghiúsult.³⁵ 1332. március 20-án szintén a király megbízásából a Szerém megyei Pachey birtokot mentek ki felbecsülni ugyancsak Dénes fia István számára.³⁶ De a Szerémség keleti részéből is nagy tömegben keresték fel otthonában a káptalant mint hiteleshelyet 1333. március 10-én tanúbizonyítás végett. Nagymartoni Pál országbíró parancsára Dénes fia István érdekében három szóvivő (*prolocutor*), majd negyven szerémségi nemes tanúsította, hogy Pachey egy birtokrésze, amit az oklevél kibocsátásakor a szerémi illetőségű János fia Éliás birtokolt, valójában István öröklött birtoka, és mindezt 190 közrendű ember is megerősítette. Az Árpád-kori alaki tanúbizonyításnak XIV. századi maradványa, hogy a fél tanúi közül csak hármat hallgattak ki személyesen, a többiek azok állítását csupán kezeik felemelésével és helyeslő kiáltásukkal erősítették meg.³⁷

Az 1333. július 3-i privilégium szerint maga I. Károly király is – ugyan nem személyesen, hanem Alsáni János macsói bán (1328–34) által képviselve – a káptalanhoz fordult. A később nagy karriert befutott Becsei Töttössel³⁸ cserélte el a Baranya megyei Majsza³⁹ és Babocsa birtokokat.⁴⁰

³⁴ KOSZTA 1998c 79–95.; KOSZTA 1991. 90–94.

³⁵ VARJÚ ELEMÉR–IVÁNYI BÉLA: Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczy Bánffy család történetéhez I–II. Bp. 1908–1928. (a továbbiakban: Bánffy) I. 62–63.

³⁶ Bánffy I. 69–70.

³⁷ SMIČ. X. 86–87.; HAJNIK IMRE: Magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt. Bp. 1899. (a továbbiakban: HAJNIK 1899.) 282–285.

³⁸ Becsei Imre és fiai, Töttös (István) és Vesszős (György) karrierjére I. SZEGFŰ LÁSZLÓ: György, Crisafán fia, aki megjárta a túlvilágot. Irodalomtörténeti Közlemények 1986. 1–21.

³⁹ A XIII. sz. végén a Héder nem birtoka volt. 1333-ban már a király rendelkezik róla. GYÖRFFY GYÖRGY: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV. Bp. 1963–1998. (a továbbiakban: GYÖRFFY) I. 338.

⁴⁰ SMIČ. X. 111–112.

A macsói bán⁴¹ – aki ebben az időszakban már egyben több délvidéki megye ispáni tisztét is viselte – első megjelenése új hatalmi tényező felbukkanását jelzi a boszniai káptalan oklevelezési gyakorlatában. Ezentúl nemcsak a király vagy az országbíró parancsára jártak el,⁴² hanem a macsói bán is egyre sűrűbben jelenik meg *relatio*ikban. Így a báni címben Alsáni Jánost követő Ostfi Miklós macsói bán (1335–1339) megbízásából a harmincas években kétszer vonultak ki. Az első alkalommal, 1338 júliusában a pozsegai Pukor és Vizkuz birtokokat becsülték fel és iktatták be zálogként Tuz (dict.) Lőrinc fia Pál mester számára.⁴³ Egy 1339. július 3-i oklevél szerint pedig a Valkó megyei Terpenye birtokon végeztek határjárást és iktatást egy birtokvita kapcsán a bácsi káptalan privilégiuma alapján, amit az oklevél szövege szerint ott be is mutattak.⁴⁴ Ez az egyetlen adat a káptalan gyakorlatában (és egyben az okirati bizonyítás szép példája), mikor birtokvita kapcsán egy már létező oklevél segítségével állapították meg a vitatott terület határát, és a jelentésben a tájfelszín azon módosulásait is jelezték, amelyek a bácsi privilégiumlevél kiadása után következtek be.

Az 1330-as,⁴⁵ illetve 40-es évek okleveleinek⁴⁶ alapján a káptalan vonzás-körzetének némi változását tapasztalhatjuk. A 30-as évek elején megfigyelt kelet felé nyitást egy azzal ellentétes irányú, Valkó megye északnyugati része, illetve az ezzel szomszédos Dráván túli Baranya megye felé való elmozdulás váltja fel.

Egy 1341. március 9-én kelt oklevél szövege szerint pedig már a Drávát is átlépve I. Károly király parancsára a Baranya megyei Gétmonostora birtokába

⁴¹ 1317-ben I. Károly megszerezte II. Uros szerb királytól Macsó várát és vidékét, két év múlva Nándorfchérvár várát is. Az új tartomány élére 1320 körül macsói bán címmel helytartót állított, aki egyúttal Valkó és Bodrog megyéknek is ispánja maradt. Később a báni méltósághoz csatolták a szerémi (1323), baranyai (1328), bácsi (1333) ispáni tiszteket is. PESTY FRIGYES: A macsói bánok. Századok 1875. 361–377.; ROKAY PÉTER–TAKÁCS MIKLÓS: Macsó. In: KMTL 421.; ENGEL PÁL: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I. Bp. 1996. 27. Okleveleik nagyobb számban az 1330-as évek közepétől maradtak fenn.

⁴² Az 1330-as évekre vonatkozóan I. 35., 36. lábjegyzet, illetve 1330. szept. 21-i keltezéssel egy újabb idézés Nagymartoni Pál országbíró parancsára a 31. lábjegyzetben már említett ügyben.

⁴³ Dl. 99971.

⁴⁴ Anjou-oklt. XXIII. 398. sz.

⁴⁵ Dl. 87956.; Smič. X. 86–87.; Smič. XI. 508–517.; Dl. 87956., Dl. 33586.; Anjou-oklt. XXIII. 97. és 280. sz.; AO IV. 21–23.; Dl. 40845.

⁴⁶ Smič. X. 645–646.; AO IV. 413–414.; Dl. 9121.; Smič. XI. 415–416.

iktatták be Szécsényi Tamás erdélyi vajdát (1321–1342), Nagy Lajos későbbi országbíróját.⁴⁷ A felkérésre azért kerülhetett sor, mivel a nevezett birtok határtársai a környék nagy hiteleshelyei, a pécsi székeskáptalan, a szekszárdi és a pécsváradai konvent voltak, akik – mivel érdekelve voltak az ügyben – nem végezheték el az iktatást.

1345-től távolabb fekvő megyék birtokairól is állítottak ki okleveleket, így a Somogy megyei Pata helység ügyében egy eltiltást,⁴⁸ illetve a Sopron megyei Család és Csepreg birtokokról egy elzálogosítást.⁴⁹ Utóbbi kiadására azért kerülhetett sor, mivel a zálogba vevő fél a délvidék új ura, Ostfi Miklós testvére, a báni székben őt követő Domonkos (1340–1353) volt.

Az 1340-es évekre megnő a külső hiteleshelyi munka aránya. Idézést, illetve per végén iktatást több esetben az országbíró parancsára rendeltek el.⁵⁰ Egy alkalommal iktattak a király megbízásából,⁵¹ egy másik esetben pedig a fentebb említett Ostfy Domokos macsói bán parancsára jelöltek ki határt.⁵²

Az 1350. január 22-i oklevél Apáti “Keszei” Miklós esztergomi prépost, kápolnaispán és titkos kancellár által elrendelt földre tett esküről (*iuramentum super terram*) tudósít. A legünnepélyesebb eskü volt, birtokperekben került rá sor, ha a bíró az oklevelek és a tanúk bizonyosága alapján nem tudott döntenit, és az esküt a vitás földdarabon kellett letenni. Az eskünek ez a fajtája arra az Európaszerte elterjedt pogány kori gondolatra épült, hogy a hamisan esküvő beleesik a megásott sírba és elfedi a föld. Ennek megfelelően az eskütevőnek sírszerű gödörbe kellett állnia fedetlen fővel, egy szál öv nélküli ingben (ahogy ekkoriban a halottakat temették), és feje fölött rögöt tartva tette le az esküt, melynek szövegét az esetleges eskütársak a sír szélén állva ismételték.⁵³

⁴⁷ Dl. 87118.

⁴⁸ 1345. május 7. Dl. 71955a. Az érdekelt felek szintén Somogy megyeiek voltak. Kapla és Gede helynevekre l. CSÁNKI II. 607., 616.

⁴⁹ 1347. november 1. Smič. XI. 416–417.

⁵⁰ AO V. 144–145. és 143–147.; Smič. XI. 508–517.; Df. 265824.

⁵¹ L. 47. lábjegyzet.

⁵² 1347. október 8. Smič. XI. 401–402.

⁵³ HAJNIK 1899. 334–335.; ECKHART FERENC: Magyar alkotmány és jogtörténet. Bp. 2000. 333.

A Nekksei Denk és Kórogyi Lőrinc fia Phylpus közti birtokper kapcsán lezajlott Baranya megyei határjárásról és Denk mester földre tett esküjéről a két fél érdekében eljárók eltérő jelentést tettek, és ezzel az oklevél kiállítását nehéz helyzetbe hozták.⁵⁴ Ennek tulajdonítható, hogy mindkét fél jelentését külön-külön is írásba foglalták. Míg azonban az esküt tevő felperes érdekében eljárók szövegében csak magát az eskü letételét említik, addig az alperes érdekében eljárók azt is jelentették, hogy Denk mester kétszer is meggondolta, hol tegye le az esküt, ezért két árkot is készíttetett. A hamis eskü megtorlására való figyelmeztetésként pedig az eskü szövegét is rögzítették a *relation*nak ebben a részében.⁵⁵

A káptalan hatóköre így az 1350-es évekre a Dráva–Száva közét, különösen Valkó, Pozsega és a Dráván túli Baranya megyét ölelte fel. Külső hiteleshelyi munka során egyetlen egyszer lépték át a Dráva vonalát Gétmonostora birtok beiktatásakor, erre azonban csak a fentebbi kényszerítő körülmények hatására került sor.

A külső hiteleshelyi munkáról és az abban résztvevő káptalani személyekről kevés adat maradt fent. Legkorábbi név szerinti említésük az 1320-as évekből való. Az 1329. november 18-i⁵⁶ és az 1330. szeptember 21-i⁵⁷ idézésben egyaránt Fábián kóruspapot küldik ki egy megismételt idézésre Bogdánfalvára. Kevés káptalani kiküldött nevét találjuk meg kétszer is (ennél többször sosem) az oklevelekben, de ezek minden esetben nagyjából azonos helyre és hasonló feladatok elvégzésére lettek rendelve. Míg az előbbi Fábián kóruspapot kétszer is Bogdánfalvára küldték ki, addig Benedek kanonok kétszer Szerém megyében, Solt és Pachey birtokokon végzett iktatást az 1330. szeptember 12-i és 1332. március 20-i oklevelek alapján.⁵⁸ Ugyancsak kétszer küldték ki egy meghíúsult,

---

⁵⁴ Ezt jelzi, hogy az okiratba először a tanúk egyetértő jelentéséről szóló formulás részt írták be szinte automatikusan, ezt azonban az oklevél szövegéből ki kellett húzni. Dl. 4108.

⁵⁵ „... *idem magister Denk ... tale deposuisset iuramentum, quod si deum cum adiuvet et terra eius ossa sic assumptat, ac semen suum semini suo sic relinquere possit, quod predicte terre, quas reambulando circuisset, pertinere ad possessiones prenotatas...*” Smič. XI. 568–570.

⁵⁶ AO. II. 477.

⁵⁷ Dl. 91249.

⁵⁸ Bánffy I. 62–63., 69–70.

majd végül mégis megtörtént iktatásra Lőrinc kanonokot Koprivna és Zelna Pozsega megyei birtokokra, valamiféle funkciómegosztás tehát a káptalani tagok helyismerete és szakmai felkészültségük alapján lehetett – annál is inkább, hiszen a határjárások, birtokosztályok esetén mértani, földmérési ismeretekre is szükség volt –, de a ránk maradt kevés számú oklevél alapján további következtetéseket erre vonatkozóan nem lehet levonni.⁵⁹

István éneklőkanonokot szintén két esetben küldték ki hiteleshelyi munkára, elsőként 1341-ben Tamás erdélyi vajdát iktatta be a Baranya megyei Gétmonostora birtokába.⁶⁰ Mint már említettük ez az egyetlen eset, mikor a káptalan embere átlépi a Dráva vonalát, erre azonban csak a birtokszomszédok, a pécsi, pécsváradi, valamint szekszárdi hiteleshelyek érdekeltsége miatt kerülhetett sor. A kivételes megtiszteltetés miatt küldhettek egy tisztségviselőt, s feltehetően az ügy kényessége miatt bízták meg őt 1347-ben is.⁶¹ A káptalani kiküldöttekre jellemző, hogy szinte kivétel nélkül kanonokok közül kerültek ki.⁶² Kényesebb, nagyobb körütekintést igénylő ügyekben jelentek meg a tisztségviselők, az előbbi István éneklőkanonok két esetben is, illetve Bene olvasókanonok egy 1346-os határmegújításnál.⁶³

Mindezek figyelembevételével elmondható, hogy dacára a rossz körülményeknek, amelyek a boszniai káptalan alapítását kísérték, Boszniából való menekülésük után képesek voltak szívós munkával Valkó megye délnyugati részén megkapaszkodni, sőt hiteleshelyként az 1320–30-as években északkelet

⁵⁹ Iktatásokról a királynak és az országbíróknak 6–13 nap múlva írtak vissza, a közelben lévő macsói bánnak pedig 2–5 nap közötti időintervallumban, a közvetlen régióval tehát sokkal intenzívebb volt a kapcsolat.

⁶⁰ Dl. 87118.

⁶¹ 1347. október 8-i oklevél említi, hogy Domonkos macsói bán utasítására Radvány és Koroča birtokok közötti határkijelölésre István éneklőkanonokot küldték ki. Smič. XI. 401–402.

⁶² Kanonokokon kívül mások nem igazán voltak a boszniai káptalanban. Az 1332–1337-es pápai tizedjegyzék alapján az adott időszakban a káptalanban 12 kanonoki állás lehetett, a középső, illetve alsó papi réteg teljesen hiányzott, így legkisebb taglétszámú székeskáptalanjaink közé tartozott. Ez a létszám azonban nem lehetett teljes, mert kóruspapra már az 1329–1330-as évekből van példa (a már említett Fábíán kóruspap). Igaz, hogy rajta kívül csak egy 1339-es határellenőrzés során említenek még egy kóruspapot, Demetert, de a 12 kanonokon felül egy-két kóruspappal mindenképpen számolhatunk. Smič. X. 60–62.

⁶³ Smič. XI. 271–272.

Valkó, illetve Szerém megye irányában terjeszkedni. A század negyvenes éveitől hatókörük kissé északra tolódott, miközben a vizsgált korszak egészén át Pozsega megye nyugati területeiről is többször fordultak hozzájuk. Hatósági megbízást az 1330-as évekig csak Valkó megye területén végeztek, de ezt követően egy-egy alkalommal Szerém, Baranya és Pozsega megyékben is jártak el királyi, országbírói, vagy épp a korszak végén titkoskancellári parancsra. Megbízásaik fő színtere azonban Valkó megye maradt, ezt a melléjük rendelt valkói hatósági emberek nagy száma is bizonyítja.

Új lakóhelyükön való megtelepedésük tehát sikeres volt, ugyanakkor déli behatolásuk a pécsi egyházmegye területére megváltoztatta az ottani hiteleshelyek hatókörét. Valkóból kiszorulva a pozsegai társaskáptalan nyugatra, a pécsi székeskáptalan pedig északra kezdett terjeszkedni. A Boszniából kiszorult káptalannak ugyanakkor legalább két évszázadra sikerült megkapaszkodnia a Királyi Magyarország déli peremén.

MELLÉKLET

A hiteleshelyi oklevelekben előforduló helynevek azonosítása és lokalizálása

DÁTUM	MUNKA JELLEGE	HELYNÉV	MEGYE	SEGÉDKÖNYV
1300. április 30. előtt	külső	Tolmány	Valkó	CSÁNKI II. 357. HELLER: Szerém 186–187.
1305. október. 13.	belső	Štitnjak	Pozsega	CSÁNKI II. 425. HELLER: Pozsega 208.
1306. július 6.	belső	Cirkvenik	Pozsega	CSÁNKI II. 404. HELLER: Pozsega 40. ENGEL: Pozsega 8–11.
1307. december 6.	belső	Tolmány Lanka	Valkó Valkó	CSÁNKI II. 357. HELLER: Szerém 186–187. CSÁNKI II. 328. HELLER: Szerém 99–100.
1310. október 9.	belső	Bolktelekc (Boleszlótelki?)	Valkó	HELLER: Verőce 18.
1311. május 10. előtt	belső	Draksa Boleszlótelki	Valkó Valkó	CSÁNKI II. 306. HELLER: Verőce 51. CSÁNKI II. 296. HELLER: Verőce 18.
1311. május 15.	belső	Draksa Boleszlótelki	Valkó Valkó	CSÁNKI II. 306. HELLER: Verőce 51. CSÁNKI II. 296. HELLER: Verőce 18.
1313. június 11.	külső	Ozoriás	Valkó	CSÁNKI II. 291., 339. HELLER: Verőce 138.
1318. november 11.	belső	Dombó	Valkó	CSÁNKI II. 305. HELLER: Szerém 48–49.
1319. július 23.	belső	Dombó	Valkó	CSÁNKI II. 305. HELLER: Szerém 48–49.
1319. október 11.	belső	Dombó	Valkó	CSÁNKI II. 305. HELLER: Szerém 48–49.
1321. február 22.	külső	Valkói vár	Valkó	CSÁNKI II. 277. HELLER: Szerém 200–201.
1322. május 30. előtt	belső	Pochl: Hermány tartozéka	Valkó	CSÁNKI II. 316.
1323. június 24.	belső	Bics	Valkó	CSÁNKI II. 295.
1323. szeptember 1.	belső	Jama	Valkó	CSÁNKI II. 320. HELLER: Verőce 80.
1323. szeptember 28.	belső	Vajda	Valkó	CSÁNKI II. 360. HELLER: Szerém 203.

TÓTH ILDIKÓ

DÁTUM	MUNKA JELLEGE	HELYNÉV	MEGYE	SEGÉDKÖNYV
1323. október 5. előtt	külső	Ireg Szentmárton	Valkó Valkó	CSÁNKI II. 319. HELLER: Szerém 74–75. CSÁNKI II. 352.
1323. december 10. előtt	belső	Dombó	Valkó	CSÁNKI II. 305. HELLER: Szerém 48–49.
1323. december 10. előtt	belső	Dombó	Valkó	CSÁNKI II. 305. HELLER: Szerém 48–49.
1324. január 10.	belső	Roholc Dobolc	Pozsega Pozsega	CSÁNKI II. 424. HELLER: Pozsega 183. ENGEL: Pozsega 59–60. CSÁNKI II. 395. HELLER Pozsega 62–63. ENGEL: Pozsega 14–17.
1324. szeptember 10.	belső	Nevna Szelce Nevna vára	Valkó Valkó Valkó	CSÁNKI II. 285. HELLER: Verőce 105–106. CSÁNKI II. 350. HELLER: Verőce 168–169. CSÁNKI II. 273. HELLER: Verőce 105–106. FÜGEDI 171.
1325. augusztus 1.	belső	Asszonyfalva Kovászdi	Valkó Valkó	CSÁNKI II. 291. HELLER: Szerém 5. CSÁNKI II. 326.
1325. augusztus 16.	belső	Szarvas	Valkó	CSÁNKI II. 350. HELLER: Verőce 166.
1325. augusztus 16.	belső	Szarvas	Valkó	CSÁNKI II. 350. HELLER: Verőce 166.
1326. január 16.	belső	Pochl: Hermány tartozéka	Valkó	CSÁNKI II. 316.
1326. február 6.	belső	Polgár	Valkó	CSÁNKI II. 344. HELLER: Szerém 146.
1326. február 26.	belső	Radvány	Baranya	CSÁNKI II. 519. GYÖRFFY I. 372.
1327. szeptember 8.	belső	Petend	Valkó	CSÁNKI II. 342. HELLER: Szerém 134–135.
1327. november 18.	belső	Ireg	Valkó	CSÁNKI II. 319. HELLER: Szerém 74–75.
1327. december 1.	belső	Bolk (Bölcszlótelki?)	Valkó	HELLER: Verőce 18.
1328. szeptember 13.	belső	Petend	Valkó	CSÁNKI II. 342. HELLER: Szerém 134–135.

Káptalan a déli határszélen

DÁTUM	MUNKA JELLEGE	HELYNÉV	MEGYE	SEGÉDKÖNYV
1329. szeptember 18.	belső	Polgár	Valkó	CSÁNKI II. 344. HELLER: Szerém 146.
1329. november 18.	külső	Bogdánfalva	Valkó	CSÁNKI II. 296. HELLER: Szerém 23.
1330. szeptember 12.	külső	Solt	Szerém	CSÁNKI II. 252. HELLER: Szerém 168.
1330. szeptember 21.	külső	Bogdánfalva	Valkó	CSÁNKI II. 296. HELLER: Szerém 23.
1331. augusztus 24.	belső	Szarvas	Valkó	CSÁNKI II. 350. HELLER: Verőce 166.
1332. március 20.	külső	Pachey	Szerém	CSÁNKI II. 250. HELLER: Szerém 134.
1333. március 11.	belső	Pachey	Szerém	CSÁNKI II. 250. HELLER: Szerém 134.
1333. július 3.	belső	Majsa Babocsa	Baranya Baranya	CSÁNKI II. 504. GYÖRFFY I. 338. CSÁNKI II. 469. GYÖRFFY I. 275.
1333. szeptember 15.	belső	Koprivna Zelna	Pozsega Pozsega	CSÁNKI II. 414–415. HELLER: Pozsega 108. ENGEL: Pozsega 31–33. HELLER: Pozsega 251. ENGEL: Pozsega 73–74.
1335. július 13.	belső	Szarvas	Valkó	CSÁNKI II. 350. HELLER: Verőce 166.
1338. február 3.	belső	Horváti	Pozsega	CSÁNKI II. 411. HELLER: Pozsega 85.
1338. július 13.	külső	Vizköz Pukor	Valkó (?) Pozsega	CSÁNKI II. 363. CSÁNKI II. 423. HELLER: Pozsega 175.
1339. február 21.	belső	Barlaba	Valkó	CSÁNKI II. 297. HELLER: Szerém 25.
1339. május 13.	belső	Tordics Diminc	Pozsega Pozsega	CSÁNKI II. 429. HELLER: Pozsega 229. ENGEL: Pozsega 68. CSÁNKI II. 405. HELLER: Pozsega 64. ENGEL: Pozsega 13.

TÓTH ILDIKÓ

DÁTUM	MUNKA JELLEGE	HELYNÉV	MEGYE	SEGÉDKÖNYV
1339. július 3.	külső	Tcrpenyc	Valkó	CSÁNKI II. 357. HELLER: Szerém 190.
1340. május 10.	belső	Dcrzsfalva	Baranya	CSÁNKI II. 480. GYÖRFFY I. 297. HELLER: Verőce 52. CSÁNKI II. 302. GYÖRFFY I. 302. HELLER: Verőce 57. CSÁNKI II. 505. GYÖRFFY I. 338. HELLER: Verőce 121. CSÁNKI II. 536. HELLER: Verőce 93.
		Fenékfalva	Baranya	
		Malomszeg	Baranya	
		Villámtelke	Baranya	
1340. október 25.	belső	Erdőszád	Valkó	CSÁNKI II. 307. HELLER: Szerém 51.
1341. március 9.	külső	Gétmonostora	Baranya	CSÁNKI II. 485. GYÖRFFY I. 309.
1341. november 11. előtt	belső	Predisinc	Pozsega	CSÁNKI II. 423. HELLER: Pozsega 174–175. ENGEL: Pozsega 54–56.
1341. november 11.	belső	Predisinc	Pozsega	CSÁNKI II. 423. HELLER: Pozsega 174–175. ENGEL: Pozsega 54–56.
1344. május 1.	belső	Gradiska	Baranya	CSÁNKI II. 486. GYÖRFFY I. 310. HELLER: Verőce 69.
1345. január 8. előtt	külső	Marót	Valkó	CSÁNKI II. 284. HELLER: Szerém 116–117.
1345. május 7.	belső	Pata	Somogy	CSÁNKI II. 580–581.
1346.	belső	Polgár	Valkó	CSÁNKI II. 344. HELLER: Szerém 146.
1346. február 16.	külső	Somos	Valkó	CSÁNKI II. 349. HELLER: Szerém 169. CSÁNKI II. 304. HELLER: Szerém 50. CSÁNKI II. 346. HELLER: Szerém 210.
		Gyánfalva	Valkó	
		Zclenzad	Valkó	
1347. október 8.	külső	Radvány Korocho		
1347. október 25. előtt	belső	Mikcfalva		

DÁTUM	MUNKA JELLEGE	HELYNÉV	MEGYE	SEGÉDKÖNYV
1347. november 1.	belső	Család Csepreg	Sopron Sopron	CSÁNKI III. 603. CSÁNKI III. 591.
1348. március 13. után	külső	Koprivna Zclna	Pozsega Pozsega	CSÁNKI II. 414–415. HELLER: Pozsega 108. ENGEL: Pozsega 31–33. HELLER: Pozsega 251. ENGEL: Pozsega 73–74.
1348. május 15. után	külső	Koprivna Zclna	Pozsega Pozsega	CSÁNKI II. 414–415. HELLER: Pozsega 108. ENGEL: Pozsega 31–33. HELLER: Pozsega 251. ENGEL: Pozsega 73–74.
1348. december 8. után	külső	Koprivna Zclna	Pozsega Pozsega	CSÁNKI II. 414–415. HELLER: Pozsega 108. ENGEL: Pozsega 31–33. HELLER: Pozsega 251. ENGEL: Pozsega 73–74.
1350. január 22.	külső	Szentlászló Luka Jagodna Prevlaka Ledenik Liacsan	Baranya Baranya Baranya Baranya Baranya Baranya	GYÖRFFY I. 388. HELLER: Verőce 103. GYÖRFFY I. 337. HELLER: Verőce 109. GYÖRFFY I. 320. HELLER: Verőce 79. CSÁNKI II. 518. HELLER: Verőce 152. CSÁNKI II. 502. HELLER: Verőce 104. CSÁNKI II. 503. HELLER: Verőce 106–107.
1353. február 27. előtt	külső	Lanka	Valkó	CSÁNKI II. 328. HELLER: Szerém 99–100.

A táblázatban található további rövidítések:

ENGEL: Pozsega = ENGEL PÁL: Pozsega megye történeti földrajza. Bp. 1988. (kézirat)
 FÜGEDI = FÜGEDI ERIK: Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon. Bp. 1977.
 HELLER: Pozsega = G. HELLER: Comitatus Poscgancensis. München 1975.
 HELLER: Szerém = G. HELLER–K. NEHRING: Comitatus Sirmiensis. München 1973.
 HELLER: Verőce = G. HELLER: Comitatus Verocensis. München 1976.